

prosinec 2023

ÚVOD

Vstup do učiteléské profese není lehký a podpora zpravidla není na všech školách nastavena tak, aby pokryla veškerá témata a otázky, se kterými začínající učitelé na počátku své profesní kariéry „zápasí“. Projekt Vytvoření systému podpory pro začínající učitele (PodporaUčitelům) (Development of Support System for NoviceTeachers (SupportTeachers) se snaží nejen zmapovat stávající situaci a dostupnou podporu poskytovanou začínajícím učitelům, ale má pomoci vytvořit rámec systémové podpory pro začínající učitele, který bude založen právě na jejich potřebách.

Třetí fáze projektu – IO3 – byla zaměřená na sepsání anglické verze příručky pro začínající učitele a následně vytvoření jejich národních mutací pro Českou republiku, Polsko, Litvu a Lotyšsko.

Ve dnech 15.–18. září 2023 se v lotyšské Rize konalo setkání partnerských organizací projektu **Vytvoření systému podpory pro začínající učitele (PodporaUčitelům)** (Development of Support System for NoviceTeachers (SupportTeachers)).

Celkem se v Rize sešlo více než čtyřicet účastníků. Cílem bylo vyškolení budoucí školitelé práce s příručkou na národních úrovních. Program setkání byl rozdělen do několika panelů, které obsahovaly prezentace a seminární práci. Každý národní tým měl za úkol představit práci na své kapitole a národní verzi příručky. Poté byli účastníci rozděleni do menších skupin tak, aby byly v každé skupině zastoupeny všechny partnerské země. V těchto skupinách probíhala úzce zaměřená diskuse o jednotlivých aspektech daného tématu. Na závěr se výstupy ze skupinových diskuzí analyzovaly a shrnuly do závěrečné zprávy.

Další důležitou částí třetí fáze projektu bylo školení o příručce na národní úrovni. Zprávy z jednotlivých zemí najdete zde:

O PROJEKTU

Čtyři odborové svazy, LIZDA (Lotyšsko), LESTU (Litva), ZNP (Polsko) a ČMOS PŠ (Česká republika), se rozhodly, že společně prozkoumají a zmapují postavení a podporu začínajících učitelů ve svých zemích. Celý název projektu, který společně v rámci programu Erasmus+ v roce 2021 začaly, je **Vývoj systému podpory pro začínající učitele**.

Pro všechny výše zmíněné země platí, že jejich vzdělávací systémy se potýkají s nízkým počtem „mladých“ učitelů a nízkou prestiží učiteléské profese.

ČESKÁ REPUBLIKA

Český vzdělávací systém se potýká s nedostatkem učitelů. Někde chybějí učitelé určitých předmětů; jsou regiony, kde chybějí učitelé obecně. Přestože na pedagogické fakulty nastoupí každý rok plno mladých lidí, ne všichni jsou po absolvování studia rozhodnutí do učitelské profese nastoupit. A i když nastoupí, často v profesi nevydrží a odejdou. Důvodem je velký stres, náročnost povolání, srážka s realitou (ve škole to zpravidla vypadá jinak, než na co byli připravováni v pregraduální přípravě) a často i nedostatek podpory na začátku kariéry ze strany kolegů či vedení školy.

Příručka, která v rámci projektu vznikla, má pomoci těm začínajícím učitelům, pro které start kariéry není z nějakého důvodu snadný třeba i kvůli tomu, že mají pocit nedostatečné profesní podpory na své škole.

Českou verzi příručky začínajícího učitele sepsal tým více i méně zkušených učitelů. Tento koncept byl založen na tom, že učitelé píšou příručku sami pro sebe či pro své začínající kolegy, a že by tudíž bylo dobré vycházet z toho, jak problematiku vidí právě začínající učitelé, jaká témata cítí jako relevantní a hlavně jakým způsobem a jakým jazykem chtějí oslovit své kolegy. Příručka má být virtuálním kolegou či kamarádem který může odpovědět na řadu dotazů. Není to tedy ani akademický text, ani soubor teoretických pojednání, ani výčet dogmat. Naopak, příručka se snaží nabízet řešení, jiné úhly pohledu na věc či přinášet zdroj další inspirace a poučení. Témata nejsou

představována jako: tohle je dobře a tohle špatně, ale spíše jako soubor krátkých textů, které mají vést čtenáře k zamyšlení, sebereflexi nebo k další diskusi obecně.

Příručka je dostupná v elektronické formě bezplatně na webu školských odborů [zde](#).

V prosinci 2023 proběhla školení pro začínající učitele zaměřená na představení české verze příručky, jejího obsahu a struktury. Školení proběhla na čtyřech místech v České republice, v Praze, Ostravě, Šilheřovicích a Prostějově.

Zde je zpětná vazba od školitelky Michaely Sventekové, která vedla školení v Praze a která je zároveň spoluautorkou české verze příručky:

„Na školení o elektronické příručce jsem pozvala všechny kolegy, které by toto téma mohlo zajímat, nejen ty začínající. Jeden z přítomných byl provázející učitel, ostatní začínající učitelé. Většina našich začínajících učitelů studuje bakalářské studium, takže o to větší zájem měli se o příručce dozvědět, přestože u nás podpora od vedení funguje skvěle.

V den školení byla na webu zveřejněna příručka a přílohy, pracovní listy. Používala jsem tedy k ukázkám příručku online a její přílohy. Vysvětlila jsem nejprve kolegům, proč příručka vznikla, na popud čeho vznikl celý projekt a co je jeho výsledkem. Poté jsem ukázala, jak a proč je příručka zpracovaná tak, jak je zpracovaná (kapitoly, grafika), jak by se s ní mělo pracovat, co najdeme v jednotlivých kapitolách, co je v pracovních listech mimo samotnou příručku. Kolegům se celá příručka a nápad líbily, po obsahové stránce nejvíc oceňovali a komentovali externí pracovní listy (například slovní hodnocení).

Po školení jsem odkaz na příručku poslala všem kolegům a od některých mi ještě přišlo poděkování za materiály. Příští rok se na naší škole celá příručka vytiskne a bude všem k dispozici ve fyzické podobě, aby si jí mohli všichni snáze listovat.“

LOTYŠSKO

Seminář svazu LIZDA pro profesně rozvíjené mladé učitele konaný v Rize ve dnech 1. a 2. prosince 2023

Každá organizace je jen tak silná, jak silná je její další generace, tedy věkově a zkušenostmi mladí členové, kteří se připojí k naší vzdělávací práci. LIZDA děkuje více než 20 mladým pedagogům, kteří se zúčastnili dvoudenního semináře „Profesně podporovaný mladý učitel“, sdíleli své zkušenosti, hovořili o každodenních problémech v práci a společně hledali jejich řešení.

Na semináři ERASMUS+ se sešli mladí pedagogové z lotyšských měst Jūrmala, Jižní Kurzeme, Madona, Valmiera, Balvi, Rēzekne, Preiļi, Liepāja, Limbaži, Jelgava a mnoha dalších. Hodně se hovořilo o důvodech, které snižují prestiž učitelského povolání nejen v Lotyšsku a sousedních zemích, ale v celé Evropě. Mladí lidé hodně diskutovali o problémech odměňování a nezbytných mechanismech státní podpory, ale také o míře vlivu syndromu vyhoření na neochotu mladých odborníků zůstat v profesi. Mladým pedagogům byl prezentován způsob vzniku a obsah mezinárodně koncipované příručky začínajících učitelů, která klade důraz jak na legislativní, tak psychologické a emocionální aspekty jejich práce. Hostující lektori se podělili o užitečné zdroje k tématům mobbingu a životní pohody učitelů. Účastníci se podělili o své zkušenosti ve třech pracovních skupinách zaměřených na mentoring, řízení třídy a přilákání mladých lidí k členství v odborovém svazu LIZDA.

Hlavní závěry: z iniciativy městských školských správ musí být zřízena pozice mentora a vzejít požadavek, aby byla role mentora upravena normativními předpisy a šlo o placenou pozici. Za hlavní aspekty správného řízení třídy byly označeny vztahy založené na vzájemném respektu, mentor jako supervizor, spolupráce s kolegy a využívání dostupných zdrojů. Učitelé také uvedli, že financování nestandardních hodin, méně byrokracie při každodenní pedagogické práci, bezpečné prostředí a asistenti pedagoga jsou důležitými aspekty práce ve třídě.

LITVA

Projekt Erasmus+ školení uvádějících učitelů v Litvě

Přilákat mladé učitele k práci ve vzdělávacím systému a následně si je udržet je v Litvě velkým problémem. Proto je velice důležité zjistit, jaká opatření by pomohla problém řešit. Pouhé zvyšování platů mladé učitele do škol nepřivede a k jejich udržení potřebujeme emocionálně a sociálně atraktivní pracovní prostředí.

Litvský odborový svaz školství a vědy (LESTU) se v projektu Erasmus+ „Podpora pro učitele“ snažil zjistit, jaké aspekty přimějí mladé lidi chtít zůstat ve školách, proč si vybírají učitelskou profesi a jakou formu podpory potřebují, aby u učení zůstávali. Tento projekt i školení v jednotlivých partnerských zemích, která se uskutečnila v prosinci, ukázaly, že prostředí, ve kterém mladí odborníci pracují, a porozumění a podpora kolegů jsou pro ně klíčové.

Výsledky průzkumu, který byl součástí projektu, byly prezentovány během školení. Účastníci v malých pracovních skupinách diskutovali o tom, co potřebují, aby se cítili dobře, a co jim aktuálně na jejich pracovištích chybí. Často bylo zmiňováno, že je obzvláště důležité, aby byli mladí profesionálové a jejich iniciativy oceňováni, aby se cítili v týmech vítáni, aby se jim dostávalo podpory a porozumění od kolegů a aby na ně nebylo pohlíženo jako na konkurenty, ale jako na kolegy, se kterými se chtějí ostatní podělit o své zkušenosti a pracovat na společných projektech. Školení také ukázalo, že emoční zázemí na pracovišti je velmi důležité. Je velmi nešťastnou zavedenou praxí, že mladí učitelé jsou často vystavováni tlaku ze strany kolegů, jsou na ně kladeny zvýšené nároky, je jim přidělována práce navíc a často jsou ponecháváni svému osudu ve chvílích, kdy čelí řešení složitých problémů. Projektové školení znovu potvrdilo, že všechny zúčastněné strany musejí vyvinout

velké úsilí ke ztraktivnění současných škol pro mladé odborníky. Už nestačí jen konkurenceschopné platy, ale je potřeba také síť mentorů pro mladé učitele, atraktivní programy dalšího vzdělávání, adekvátní nabídka pracovních nástrojů, emocionálně povznášející pracovní prostředí namísto každodenního stresu v práci a samozřejmě podpora kolegů.

POLSKO

Polsko čelí stejně jako jiné země nedostatku učitelů. Pouze tři procenta z 600 tisíc polských učitelů jsou nováčci a průměrný věk učitele je 46 let. To je předzvěstí krize, která tu nebyla od poválečného období. Na začátku loňského školního roku postrádaly školy více než 22 tisíc učitelů. Problémy jsou důsledkem změn paradigmatu učitelské profese, které vyústily ve větší množství a složitost úkolů a nárůst profesní odpovědnosti. Druhým důvodem jsou velmi nízké platy – na úrovni minimální mzdy.

V dané situaci se pro nás stala prioritou práce na příručce pro začínající učitele a princepech mentoringu. Jedná se o nástroje a formy podpory, které mohou někomu, kdo právě začíná, skutečně pomoci. S naším týmem mladých učitelů, mentorů, poradců a zkušených autorů školicích materiálů pro učitele jsme připravili první verze a na konci srpna 2023 uspořádali pilotní seminář pro 25 začínajících učitelů a mentorů. Cílem bylo mimo jiné získat zpětnou vazbu k navrhovanému elektronickému průvodci a školicímu programu a jeho rozsahu. Měli jsme tak možnost koncept vylepšit a v říjnu 2023 představit revidované verze v Pabianici a Toruni.

Našich seminářů se zúčastnilo více než 70 lidí včetně začínajících učitelů, aktivních a budoucích mentorů, školitelů ze sektoru dalšího vzdělávání i aktivistů a pedagogů ze ZNP (polského odborového svazu učitelů). Na závěrečné konferenci v listopadu 2023 v Gdaňsku, jejímž účelem bylo nejen představit výsledky projektu, ale také shromáždit doporučení pro organizaci podpůrného systému pro začínající učitele a mentoring, se sešlo více než 50 lidí.

Naše práce probíhala současně s důležitými změnami v národní vzdělávací politice, které náš projekt významně ovlivnily. Vedení ministerstva školství změnilo v roce 2022 již 20 let zavedený systém profesního postupu včetně pravidel profesní adaptace a mentoringu studentů učitelské profese. To dále zhoršilo platové podmínky začínajících učitelů a jejich sociální jistoty, protože doba trvání pracovního poměru na dobu určitou se prodloužila z jednoho roku až na roky čtyři.

V říjnu se konaly všeobecné volby. Jejich výsledkem byla změna vlády, která byla jmenována v polovině prosince 2023. Nové vedení ministerstva školství oznámilo revizi mnoha předpisů a deklarovalo ochotu spolupracovat se sociálními partnery. Polský odborový svaz učitelů ZNP předložil konkrétní návrhy včetně období profesní adaptace a organizace mentoringu s plným využitím materiálů připravených v rámci projektu.

Politické změny měly významný dopad na podobu konečných výstupů projektu. V autorském týmu jsme si uvědomili, že vzorec pro e-průvodce a školení mentoringu musí být dostatečně flexibilní, aby rychle reagoval na změny, které mohou nastat v krátkém časovém období. Proto náš národní elektronický průvodce První roky školy; nezbytnost důvtipného učitele byl umístěn na padlet. Padlet využívá filozofii nástěnky, ale je její vylepšenou verzí, protože je digitální. Vytváří vzdělávací prostor pro sdílení znalostí a zkušeností. Na rozdíl od fyzické nástěnky může být tento prostor vyplněn různými médii: obrázky, videi a odkazy na související stránky nebo materiály. Padlet je aktualizován okamžitě. Každý, kdo jej sdílí, okamžitě vidí všechny provedené změny. Veškerý obsah lze ponechat v privátním režimu, zveřejnit nebo sdílet s konkrétní skupinou. Padlet je nástroj začínajícího učitele a mentora. Vzhledem k tomu, že e-příručka je koncipována jako sada návrhů a úkolů, které mohou začínajícímu učiteli usnadnit shromažďování a třídění potřebných informací nebo materiálů, doporučuje se, aby si učitel vytvořil osobní digitální portfolio, kde by si mohl ukládat nebo sdílet materiály, které považuje za zvláště relevantní.

Vyznavači tradiční papírové verze si mohou e-průvodce vytisknout a zakládat důležité dokumenty v samostatném pořadači.

Účastníci konference byli prezentovanými nástroji opravdu nadšeni. Přijatá doporučení obsahovala seznam očekávání, adresovaná především politikům a zástupcům místních správ odpovědných za provoz škol. Patřila mezi ně potřeba vyvinout a zavést standardy pro výběr a přípravu mentorů a definovat jejich pracovní podmínky a systém odměňování. Pro začínající učitele bylo velmi důležité stanovit jasná hodnoticí kritéria a transparentní postup přezkoušení, který by předcházel ukončení čtyřletého období profesní adaptace.